

# Wstęp

Niniejszy poradnik jest pokłosiem licznych spotkań autorskich wokół mojej książki *Chłopak z Wehrmachtu. Żołnierz Andersa*. Opowiadając o losach moich bohaterów, którzy służyli w różnych formacjach wojskowych na przestrzeni ostatnich stu lat, niejednokrotnie słyszałem pytanie: „Gdzie mogę znaleźć informacje o moim dziadku?”. Zauważyłem wtedy, że pomimo upływu 80 lat od wybuchu II wojny światowej mnóstwo osób chciałoby poznać wojenne losy swoich przodków, ale nie wie, od czego zacząć. Mając już pewne doświadczenie, zdobyte przy kilkuletniej pracy nad książką, postanowiłem stworzyć jak najbardziej praktyczny poradnik, który mają Państwo w swoich rękach. Zawiera on informacje o najważniejszych archiwach polskich, brytyjskich oraz niemieckich, w których można odnaleźć dziesiątki danych o przebiegu służby wojskowej Polaków w burzliwym XX wieku. Praca została podzielona na dwa rozdziały: Wojsko polskie oraz Wojsko niemieckie. Starłem się w prosty i przystępny sposób wyjaśnić, jak oraz gdzie

szukać informacji o przebiegu służby wojskowej swoich przodków i krewnych. Tam gdzie było to możliwe, zamieściłem skany dokumentów, które można otrzymać z różnych archiwów oraz instytucji.

Rozwój technologii powoduje, że coraz więcej archiwów udostępnia swoje zbiory online, umożliwiając prowadzenie kwerend badawczych w zaciszu własnego domu, przy użyciu komputera z dostępem do Internetu<sup>1</sup>. Choć w wielu wypadkach konieczne będzie złożenie osobistej wizyty w archiwach, nowoczesne technologie znacznie ułatwiają poszukiwania, choćby poprzez możliwość wysyłania wniosków pocztą elektroniczną. Chciałbym, aby poradnik ten przyczynił się również do pogłębionej refleksji nad losami Polaków, którym w minionym stuleciu przyszło walczyć pod różnymi sztandarami. Mam nadzieję, że pozwoli on Państwu rozpocząć skuteczne poszukiwania, które przy odrobinie wytrwałości i cierpliwości mogą przynieść niezwykle interesujące wyniki oraz umożliwić poznanie prawdziwej wojennej historii własnego przodka.

*Kamil Kartasiński*

---

<sup>1</sup> Szczególną popularnością cieszy się portal <https://szukajwarchiwach.pl/> [dostęp: 5.07.2019].

# Wstęp do II wydania

Drugie wydanie mojej pracy uzupełniłem o rozdziały, które dotyczą poszukiwań służby wojskowej swoich krewnych w armii austro-węgierskiej oraz rosyjskiej. Przygotowałem również osobny rozdział dotyczący instytucji, w których można znaleźć interesujące informacje o cywilnych ofiarach II wojny światowej. Dodatkowo w epilogu zamieściłem kilka witryn internetowych, które mogą być pomocne w badaniach genealogicznych. Tempo, z jakim rozeszło się pierwsze wydanie poradnika, pozwala mi sądzić, że cieszy się on dużym zainteresowaniem. W tym miejscu pragnę podziękować wszystkim moim czytelnikom oraz uczestnikom spotkań autorskich za okazane zaufanie oraz liczne, ciekawe i inspirujące rozmowy, które pozwalają mi wierzyć w sens wykonywanej przeze mnie pracy.

# Spis treści

<b>Wstęp</b> .....	7
<b>Wstęp do II wydania</b> .....	9
<b>Siedem praktycznych wskazówek</b> .....	10
<b>Rozdział I:</b>	
<b>Wojsko polskie</b> .....	13
Legioniści polscy 1914–1918 .....	13
Wojsko polskie 1918–1939 .....	14
Powstanie wielkopolskie 1919 .....	22
Uczestnicy powstania wielkopolskiego .....	22
Powstania śląskie 1919, 1920, 1921 .....	24
Muzeum Śląskie – Spis powstańców .....	24
Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce – Zasoby archiwalne Powstań Śląskich (1919–1921) .....	24
Archiwum Państwowe w Katowicach – Archiwalia z okresu plebiscytu i powstań śląskich z lat 1918–1922 .....	25
Centralne Archiwum Wojskowe – Powstania Górnos Śląskie ...	26
Polskie Siły Zbrojne na Zachodzie 1939–1947 .....	27
Armia Krajowa/ powstanie warszawskie .....	40
Ludowe Wojsko Polskie 1943–1945 .....	46

## Rozdział II:

<b>Wojsko niemieckie</b> .....	50
Deutsche Dienststelle, obecnie oddział Bundesarchiv (Archiwum Federalne) .....	50
Deutsches Rotes Kreuz – Suchdienst (Niemiecki Czerwony Krzyż – Biuro Poszukiwań) .....	62
Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge e.V. (Niemiecki Związek Ludowy Opieki nad Grobami Wojennymi) .....	65
Deutsche Verlustlisten (Niemieckie listy strat) .....	69
Kroniki pruskich szkół ludowych .....	71

## Rozdział III:

<b>Wojsko austro-węgierskie</b> .....	73
Österreichisches Staatsarchiv, abteilung Kriegsarchiv (Austriackie Archiwum Państwowe, oddział Archiwum Wojenne) .....	73
Verlustliste (listy strat) .....	78

## Rozdział IV

<b>Wojsko rosyjskie</b> .....	80
Rosyjskie Historyczne Archiwum Państwowe Wojska (RGVIA) ..	80
Pamięci bohaterów Wielkiej Wojny 1914–1918 .....	85
Rosyjska Biblioteka Elektroniczna (GPIB) .....	88
Listy kawalerów Krzyża św. Jerzego .....	89
Inne archiwa dla osób poszukujących służby przodków w armiach zaborczych .....	90

## Rozdział V:

<b>Cywilne ofiary II wojny światowej</b> .....	91
Archiwum Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau .....	91
Arolsen Archives – Międzynarodowe Centrum Prześlado- wań Nazistowskich .....	96

Centrum Informacji o Ofiarach II Wojny Światowej – Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni Przeciwko Narodowi Polskiemu. ....	98
Centrum Dokumentacji Zsyłek, Wypędzeń i Przesiedleń .....	100
Ofiary Cywilne Powstania Warszawskiego .....	102
Zapisy Terroru – Instytut Pileckiego .....	103
<b>Epilog</b> .....	104